

היום נלמד בעזרת ה':

ראש השנה דף לא

בראשון מה היו אומרים: הגמרא מפרטת את המזמורים שהיו אומרים הלויים בכל יום על קרבן התמיד.

בראשון: הקב"ה יצר את העולם (=קנה אותו, כלומר יצר את ה'יש' שבו) והעניק אותו לאנושות. ביום זה היה הקב"ה יחיד בעולמו שעדיין לא נבראה שום ישות אפילו לא המלאכים.

בשני: הבדיל הקב"ה בין המים העליונים לתחתונים על ידי הרקיע. כלומר הבדיל בין הרוחניות והקדושה לגשמיות. הדבר מתבטא במזמור בכך שה' משרה שכינתו בירושלים הקדושה המובדלת משאר העולם.

בשלישי: נתגלתה הארץ שהיתה מכוסה במים, דהיינו נהייתה לה עמידה וקיום. דבר המתבטא במזמור בעשיית משפט המעמיד ומקיים את העולם.

בשבת: המזמור מדבר על שבת לעתיד לבוא, הוא האלף השביעי אז העולם יחרב והכל ישובת.

על כך הקשה רבי נחמיה מדוע המזמור של שבת לא מדבר על שבת של הבריאה, כמו שאר המזמורים של ימות השבוע? ולכן רבי נחמיה סובר שהמזמור מדבר על שבת בראשית, בה שבת ה' מבריא את העולם.

וקמפילגי בדרב קטינא: ואביי החולק עליו: האם אלף אחד יחרב העולם או שני אלפים. רבי נחמיה סובר כאביי ולכן אינו יכול לפרש את המזמור על לעתיד לבוא שהרי אין רק 'שיר ליום השבת' אלא יומיים שבת. ואילו ר"ע סובר כרב קטינא.

במוספי דשבתא: איזה מזמור היו אומרים הלויים על קרבן מוסף של שבת? את השירה הכתובה בפרשת האזינו. והיו מחלקים אותה לשישה פרקים שראשי התיבות שלהם: הזי"ו ל"ך (האזינו, זכור, ירכיבהו, וכן הלאה).

(המשך בדף הבא ↓)

וכך גם מחלקים את הקריאה בבית הכנסת. דהיינו ששת העולים לתורה הראשונים עוצרים בפרקים הנ"ל, והשביעי ממשיך לאחר השירה עד סוף הפרשה.

איבעיא להו הני כולהו בחד שבתא: האם את ששת פרקי שירת האזינו של מוסף וכן את שלושת הפרקים של מנחה – היו הלויים אומרים בשבת אחת, אך היו מפסיקים בין כל פרק ופרק להחלפת מנגינה וכלי נגינה אחרים. או שבכל שבת ושבת היו אומרים רק פרק אחד לפי סדר הפרקים?

עד שהראשונה אומרת אחת: דהיינו עד שבמוסף היו גומרים את הסבב הראשון, במנחה כבר היו מסיימים סבב שני. כלומר שבכל שבת קראו רק פרק אחד, ומכיון שבמנחה יש חצי מכמות הפרקים של מוסף, הספיקו לסיים בה פעמיים.

עשר מסעות נסעה שכינה: מהפסוקים שבמקרא אנו לומדים, שלפני חורבן בית המקדש הראשון, גלתה השכינה מבית המקדש והתרחקה בעשר שלבים, עד שעלתה חזרה למרום. בדומה לכך קיבלנו מרבותינו (=מגמרא) שבבית המקדש השני גלתה הסנהדרין עשר פעמים ממקום למקום.

מכפורת לכרוב ומכרוב למפתן: כך הגירסא הנכונה. וכן להלן בביאור המקראות לא גורסים 'מכרוב לכרוב'.

הגמרא מביאה פסוקים שונים שבכל אחד מהם מוזכרת השכינה באחד מעשר המסעות הנ"ל, והגמרא מסדרת אותם לפי סדר של היציאה מבית המקדש. (ולכן הגר"א גורס 'וממפתן לגג, ומגג לחצר, ומחצר למזבח, וממזבח לחומה' מכיון שהגג של בית המקדש קודם לחצר).

וטבריה עמוקה מכולן: בגלות זו היתה הסנהדרין במצב השפל ביותר שלה, כמו שהעיר טבריא נמצאת במקום השפל ביותר בערי ישראל.

שש גלויות: כנלמד מהפסוק 'כי השח יושבי מרום' וכו' שבו נאמרו שש לשונות של שפלות.

משנה: עוד תקנה של ר"י בן זכאי - שאפילו אם ראש בית דין לא נמצא בבית דין אלא הלך למקום אחר, אין העדים צריכים ללכת אחריו, אלא הולכים למקום הוועד (= מקום ישיבת הדיינים) והסנהדרין יקדשו את החודש ללא נוכחות ראש בית דין. (החידוש הוא שאפשר לקדש את החודש ללא ראש בית דין, למרות שעיקר מצוות קידוש החודש תלויה בו כפי שלמדנו לעיל - 'ראש בית דין אומר מקודש').

גמרא: היתה אשה שלוותה כסף ולא החזירה, ותבע אותה המלווה לדין תורה לפני אמימר בעיר נהרדעי. הלך אמימר לעיר מחוזא, והאשה לא הלכה אחריו לשם לדין תורה, הוציא עליה אמימר כתב נידוי כדן מי שמסרב לדברי בית דין.

אמר לו רב אשי: והרי למדנו שעדי החודש לא הולכים אחר ראש בין דין, ומדוע הוצאת על האשה כתב נידוי?

ענה לו אמימר: שאת עדי החודש אנו לא רוצים להטריח ללכת אחר ראש בית דין כדי שירצו ללכת להעיד, אבל כאן הרי "עֶבֶד לֹאֵה לְאִישׁ מְלֵאָה" כלומר הלווה כמו עבד למלווה משום שהוא עשה אתו חסד שהלווה לו, ועל כן עליה לטרוח וללכת למקום שבו נמצא ראש בית דין.

תשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי: 6 תקנות המופיעות בפרק זה (= 1. שכהנים לא יעלו בסנדליהם לדוכן. 2. שלאחר החורבן תוקעים בר"ה שחל בשבת בכל מקום שיש בו ב"ד. 3. שלאחר החורבן לולב ניטל כל שבעה בכל מקום. 4. שלאחר החורבן יום ט"ז בניסן אסור באכילת חדש כל היום. 5. שלאחר החורבן מקבלים עדות החודש כל היום. 6. שעדי החודש הולכים רק למקום הוועד ולא אחר ראש ב"ד), תקנה נוספת המופיעה בפרק ראשון (= 7. שעדי החודש מחללים שבת רק עבור חודש ניסן ותשרי). 8. גר שהתגייר בזמן הזה צריך להפריש רבע שקל שהוא חצי דינר עבור קן של שני תורים או שני בני יונה לעולה, לפי שגר המתגייר בזמן המקדש היה חייב להביא קרבן, וכעת שאין מקדש עליו להפריש שמא יבנה המקדש בימיו. אמר רשב"א - ריב"ז ביטל תקנה זו שמא יבוא להנות בטעות מהדמים האלו, ונמצא שמעל בקדשים. 9. לדעת רב פפא - כרם רבעי. לדעת ר"ב בר יצחק - לשון של זהורית. הגמרא מבארת מהו 'כרם רבעי':

כרם רבעי היה עולה לירושלים וכו': מהתורה צריך לאכול את התוצרת של השנה הרביעית ('רבעי') בירושלים, או לפדות אותם על מעות ולעלות ולקנות בהם מאכלים ולאכול אותם בירושלים. חכמים תקנו שכל מי שגר במרחק מהלך יום אחד מירושלים, צריך דווקא לעלות ולאכול את הפירות בירושלים ולא לפדות אותם על מעות. טעם הדבר בשביל לעטר את שווקי ירושלים בפירות (= שירושלים תהיה מוצפת בפירות רבעי שיחלקו העולים לירושלים, ובכך תהיה הוזלת מחירים בשווקים – תוס' ר"פ).

לרבי אליעזר שחי לאחר החורבן היה כרם רבעי, אך היתה לו טירחה מרובה להעלות את פירותיו לירושלים, ולכן רצה להפקיר את הפירות לעניים שהם יעלו ויאכלו אותם בירושלים. תלמידיו ששמעו זאת אמרו לו שכבר נמנו חבריו הלא הוא רבן יוחנן בן זכאי ובטל את התקנה, מפני שכבר לא היה טעם לעטר את שווקיה שחרבו. **וזו התקנה התשיעית של רבן יוחנן בן זכאי לדעת רב פפא.**

רב נחמן בר יצחק מאי טעמא לא אמר כרב פפא וכו': משום שאם אכן ר"י בן זכאי תיקן תקנה זו, לא יתכן שתלמידיו של רבי אליעזר יאמרו שכבר נמנו 'חבריך' וביטלוה, שהרי ר"י בן זכאי לא היה חברו של ר"א אלא רבו. אמנם רב פפא יתרץ שתלמידיו נקטו לשון 'חבריך' משום שאין זה דרך ארץ לומר לר"א 'רביך' תיקן כך.